

mpkslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1980 METAI

BALANDZIO MĖN. 19 D. / APRIL 19, 1980

PART TWO — Nr. 92 (16)

Šiame numeryje:

Anglų žurnalas recenzuoja knygą apie kovą už religiją Lietuvoje. Zanavykija praeityje ir dabartyje. Andriaus Kuprevičiaus lietuviškųjų fortėpiono kūrinių plokštelė. Stratforde šią vasarą 15 veikalų. Kelios pastabos prie J. Balio straipsnio. Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai. J. Savojo novelė „Amžinas samarietis“. Tomas Venclova pakviestas į Rotterdamo poezijos festivalį. Laiškogramos šiame dešimtmetyje. Mirė Jean Paul Sartre. Septintoji Baltiškų studijų konferencija.

Kertinė Parastė

Anglų žurnalas recenzuoja knygą apie kovą už religiją Lietuvoje

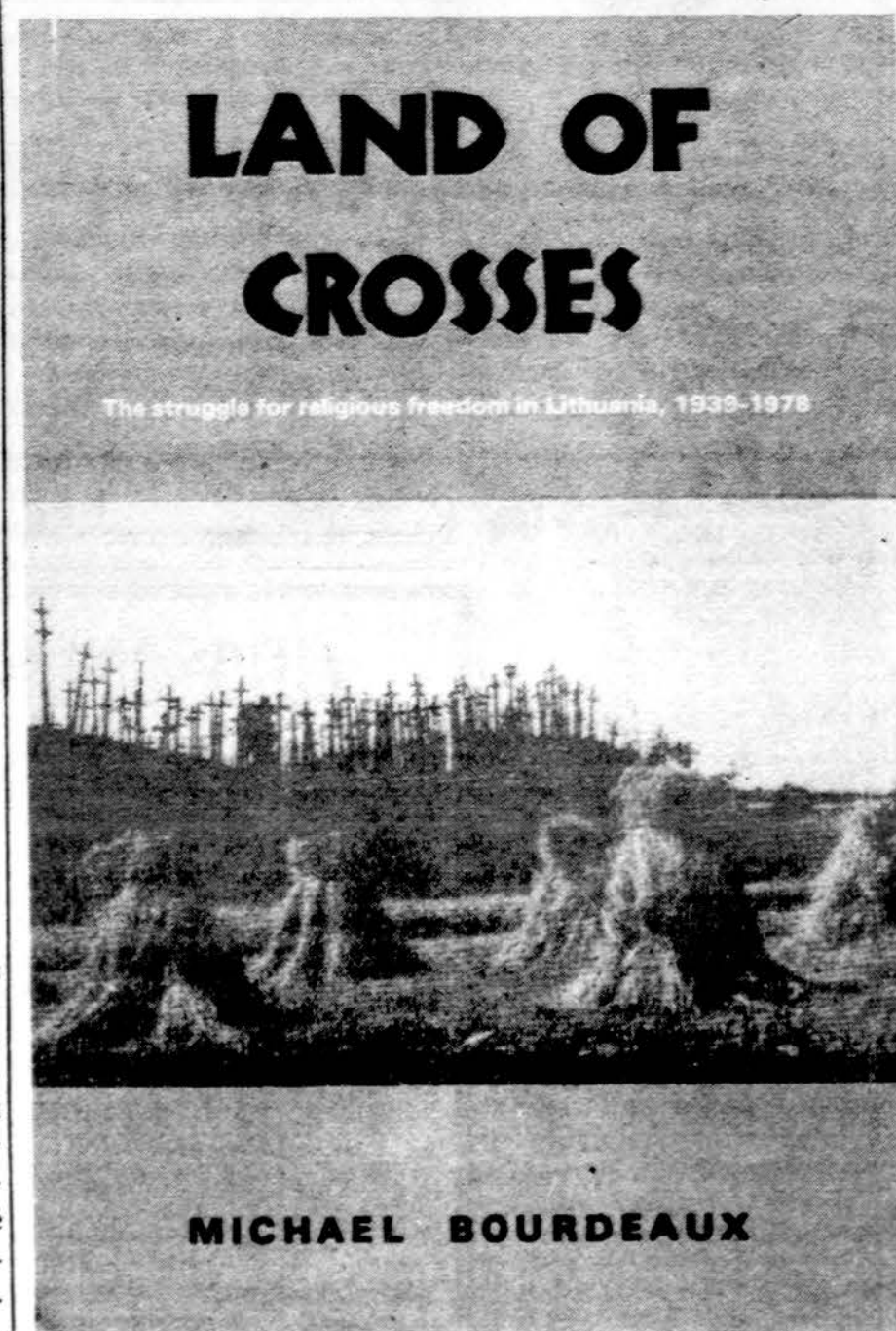
Pernai Anglijoje pasirodė Michael Bourdeaux knyga „Land of Crosses“ (Kryžių žemė), aprašanti „kovą už religijos laisvę Lietuvoje“. Londone leidžiamo žurnalo „East - West Digest“ recenzentui ši knyga byloja apie „įkvepiančią lietuvių narsą“. Šausio numeryje jis rašo:

„Lietuva pergyveno Golgotą: tris karo meto invazijas, sąmoningą inteligentijos elito genocidą ir šeštadalio tautos deportaciją anapus Uralo. Savo didvyriška kova lietuviai siekia ištaisyti savo tautybę ir katalikų tikėjimą, kurie, kaip ir kaimyninėje Lenkijoje, neatjungiamai susiję. Kas Lenkija yra likusiai Rytų Europai, tas Lietuva — Sovietų Sąjungai. Daugelis rusų liudija apie nepaprastą lietuvių orumą, atsparumą ir tikėjimą Gulago lageriuose. Kai kitos tautybės dažnai pakrinka ir praranda savo tautiškumą, dauguma lietuvių žodžiais ir veiksmais tebetvirtina, kad jie turi teisę egzistuoti; jie pilni tikėjimo, ir tebeprtestuoja, nežiūrint neišvengiamo dorovinio nuosmūgio, visuotinio alkoholio, skrybių, abortų ir paauklių nusikalstamumo, kuriuos skatina prievarta brukamas ateizmas.“

Knygoje „Kryžių žemė“ anglų recenzentas atranda „religijos persekiojimo metodų mikrokosmą“ su gyvomis, ryškiomis, žmogiškomis detalėmis. „Iš jokios bendruomenės Sovietų Sąjungoje nesusilaukėme tiek smulkmėniskos dokumentacijos apie religijos priespaudą. Nuo 1972-ųjų metų, nežiūrint, kad iš tūkstančių aktyvių keliolika buvo suimta, pasisventę katalikai paruošė ir slapta išgabeno į Vakarus trisdešimt devynis „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos“ numerius, stengdamiesi atkreipti pa-

saulio dėmesį į savo sunkią būklę“.

„Kryžių žemės“ autorių, Religijos ir komunizmo studijų centro direktorių, Michael Bourdeaux, anglų žurnalo recenzentas vadina „mūsų iškiliausiu autoritetu religijos problemų Sovietų Sąjungoje“. Anot jo, Bourdeaux sugeba svarstyti Lietuvos situaci-

Michael Bourdeaux knygos viršelis su garsiojo Kryžių kalno nuotrauka.

ZANAVYKIJA PRAEITYJE IR DABARTYJE

J. JAKŠTAS

ZANAVYKIJA. II tomas. Redaktorė — Alicija Rūgytė. Išeido Lietuvių istorijos draugija Chicagoje 1979 m. Redakcinė komisija: pirmininkė Alicija Rūgytė, nariai — kun. Jonas Duoba, Jonas Kaunas ir Juozas Tamulis. Viršelį piešė Antanas Tamošaitis. Spaudė „Draugo“ spaustuve, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Tiražas 1000 egz. Kongreso bibliotekos katalogo kortelės numeris: 78-61846. Leidinys iliustruotas nuotraukomis, 408 psl., kaina — 15 dol., gaunamas ir „Drauge“.

Nenuilstančios Lietuvos istorijos puoselėtojos Alicijos Rūgytės rūpesčiu prieš porą metų buvo išleistas Lietuvos sritinės istorijos veikalas „Zanavykija“. Jį prirašė iš Zanavykijos kilę išeiviai, pateikdami savo atsiminimus ir šiaip žinias iš jų krašto praeities. Straipsnius atrinko ir monografiją suredagavo p. A. Rūgytė ir pateikė skaitytojams mišrainę straipsnių apie tą Sūduvos kampelį. Bet ryžtingai p. A. Rūgytė pavyko gauti iš bendradarbių tiek straipsnių, kad jų negalėjo sudėti į vieną knygą. Teko ruošti antrą. Ir štai neseniai (1979) pasirodė antras „Zanavykijos“ tomas.

Vos atsivertus tomą, tuojau krinta į akis jo paskirtis: jis skiriamas Sibiro tremtiniams ir kan-

ją bendrame Sovietų Sąjungos kontekste, padaryti iškalbių palyginimų, ir parodyti Lietuvos vaidmenį vis glaudesniais ryšiais

kiniams. Jų atminimas įamžintas ir ketvirtoje veikalų dalyje, kuriai duota antraštė „Zanavykai kankiniai“. Po dedikacijos seka toks nostalgikas, giliai atjaustas didžiai garbingo zanavyko Pr. Vaičiūčio eilėraštis „Yra šalis, kur upės teka“. Nors jis senas eilėraštis (parašytas 1897 m.), bet vis dar naujas ir visai tinka šios knygos įžangai.

I.

Knygos turinį sudaro 5 dalys. Pradedama nuo Zanavykų buities aprašymo, t. y. nuo krašto vaizdavimo. Keturi rašiniai tam skirti. Jurgio Gimbuto „Lekėčių kaimo trobesiai“, P. Orintaitės Janutienės „Zanavykijos buities ir būdo bruožai“, Juozo Ereto „Isdagų Uogintai“, vysk. Petro Pranciškaus Būčio „Kun. Justino Bonaventūros Pranaičio gimtinė, šeima ir mokslo įėjimas“.

Kaip iš pavadinimų matyti, visi keturi aprašymai yra skirtingi. Inž. J. Gimbuto straipsnis itin vaizdžiai teikia skaitytojui Zanavykų kaimo statybos pavyzdį. Smulkiai aprašo autorius trobesius su statybos detalėmis. Duodami trobesių planai, pūvėnai ir daug nuotraukų. Straipsnis yra inventorizacija vieno Zanavykų kaimo, dabar jau nykstantio ar jau išnykusio. Čia ir glūdi šio straipsnio istorinė vertė.

saistomame žmogaus teisių sąjūdyje“. Savo knygoje jis leidžia pasisakyti patiems lietuviams: „Didžioji knygos dalis sudaryta iš kruopščiai atrinktų ir išdėstytų dokumentų, kuriuose girdime autentiškus balsus: kenčiančių eilinių tikinčiųjų, vyskupų, kunigų, pasisventusių pasauliečių, tėvų ir net vaikų balsus. Jie kartais nepaprastai jaudinantys ir širdį veriantys, dažnai kritiški ir atvirai, kartais net humoristiški“.

„Kryžių žemės“ skaitytojas bus apstulbintas — tvirtina knygos recenzentas. „O vis dėlto, rašo jis, Lietuvoje daugiau laisvės, tikros ir reliatyvios, negu bet kurioje kitoje Sovietų Sąjungos dalyje. ... Lietuvoje žmonės persekiojami gudriai, įkyriai, smulkmeniškai, nes valdžia nedrįsta peržengti ribos. Nuo 1971 metų nė vienas kunigas nebuvo uždarytas į kalėjimą — toksai žingsnis sukeltų riaušes! Didelė dalis kunigų pasirašė dokumentus, kuriuose protestuojama prieš 1976-ųjų metų nuostatų pritaikymą parapijoms, nes jie žino, kaip tokie potvarkiai paveikė pravoslavų bažnyčias... Lietuvių vieningas ryžtas daro jų būklę ir šią knygą tokia įkvepiančia. Visi katalikai privalo ją skaityti ir studijuoti savo parapijose... Kažin ar mūsų krikščionys taip šauniai laikytusi panašiose aplinkybėse, kaip lietuvių katalikai...“, užbaigia savo recenziją anglų žurnalo „East - West Digest“ redakcijos narys. Knygos kaina — 8 dol., gaunama ir „Drauge“. I. P.

Sakų "Ziburio" gimnazijos rūmai

Lietuvos respublikos prezidentas Antanas Smetona prie poeto Prano Vaičiūčio kapo Sintausoje.

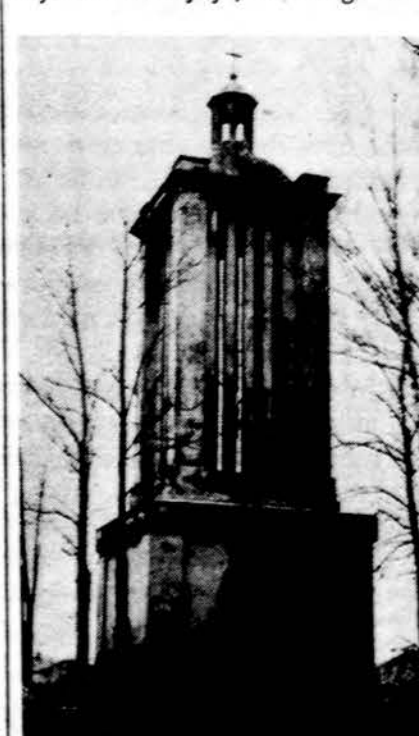
Rašytojos P. Orintaitės straipsnis yra ištrauka iš ilgesnio rašto, skirto žinomam profesorui Pr. Kuraičiui. Lengva rašytojos plunksna pabrėžė Zanavykijos kraštovaizdį ir žmonių buitį. Prie to autorė suminėjo kelis prašmatnius Zanavykijos švieuosius, kunigus, kuriems buvo būdingas „grynas, be svetimų prieskonių, be jokio nutautinimo iš tėviškos išsineštas lietuviškumas“ (38 p.).

Prof. J. Ereto rašinį galima laikyti jo žmonos giminės — Uogintų šeimos istorijos trumpa apybraižė. Kaip istorikui įprasta (o profesorius buvo literatūros istorikas), jis dėsto dalyką geneitiškai. Pradedama nuo Zanavykų šeimos aplamai ir pereina prie Uogintų. Pati šios šeimos istorija dėstoma jos paskirų iškilėnių narių gyvenimo pavaizdavimu. Vieno jos nario — Petro nelės gyvenimo istorija supinama su Marija Pečkauskaite, kun. Jurgiu Matulevičium (kuris klaidingai kartą pavadintas Vilniaus arkivyskupu) ir Vargdienių seserų vienuolijos pradžia. Tuo būdu šeimos istorija išplečiama už jos ribų.

Jablonskių gyvenamasis namas Rygiškuose. Iš čia pasiimtas ir mūsų bendrinės kalbos kūrėjo prof. Jono Jablonskio slapyvardis — Rygiškių Jonas.

Trečias straipsnis buities vaizdavimo dalyje yra ištrauka iš vysk. Būčio parašytos kun. P. B. Pranaičio biografijos. Straipsnyje kalbama ne tiek apie Zanavykiją, kiek apie jo gyvenimą, studijas Seinuose, Petrapilio Dvasinėje akademijoje, Friburge ir dar

Griškabūdžio varpinė, pastatyta 1933 metais.

Labai savaimingi Antano Jono Kauno atsiminimai. Jie išplesti ir galima sakyti, mažą Zanavykijos švietimo istoriją. Po tokios romantiškos refleksijos autorius grybštelėja Zanavykijos istoriją nuo Napoleono laikų, pereina, kaip jis vadina, į „daraktorių gaidynę“, pakalba kiek apie karą ir pradedama nuo vokiečių okupacijos, mokytojų kursų ir pradžios mokyklų steigimo. Dėstymas tęsiamas iki pirmųjų nepriklausomybės metų. Antano Jono Kau-

šėimos narių istorijos. Skaitant kun. Pranaičio biografijos gabalėlį, kyla pagėdavimas turėti išspausdintą rankraštį esančią visą biografiją to žymaus ir mūsų vienintelio bent iki šiol hebraisto. Šiais laikais, kada žydų tauta įėjo į visuotinę politinę ir kultūros istoriją, lietuvių skelbtos pažūros į žydų senovę būtų dėmesio vertos.

II.

Antroji dalis — atsiminimai yra labai margaspalvė. Sunku juos apibūdinti kokiais bendresniais požūriais, nes čia autoriai rašo, „kas jiems atėjo į galvą“. Iš viso ši skyrių pripildo 16 rašalių (šlūpo pavartotas terminas!). Daugumas atsiminimų — pačių rašančiųjų pergyvenimai nepriklausomybės ir okupacinių laikais. Tokio pobūdžio atsiminimai yra M. Liulevičienės „Sakių gimnazijoje (1929 — 1944)“, Br. Dabušio „Atsiminimų nuotrupos iš kariuomenės ir administracinių įstaigų organizavimo ir jų veiklos“, A. Didžbalio „Mandagus areštas ir šaudymas kaupoje“ (Bolševikų areštas ir kalinimas Marijampolės kalėjime). V. Išganaičio „Atsiminimai apie Gelgaudiškio šaulių būrio likvidavimą“, Antano Jono Kauno „Atsiminimai, liečia 1911 — 1922 m. švietimo būklę Zanavykijoje“, Br. Andriukaičio „Griškabūdžio pavasarininkai“. Prie atsiminimų galima priskirti kun. J. Stankevičiaus ištrauką iš jo dienoraščio.

Visuose atsiminimuose duodami gabalėliai istorijos iš nepriklausomybės laikų. Pvz., gražiai, patraukliai parašytame M. Liulevičienės vaizdelyje trumpai pabrėžta Sakių gimnazijos istorija ir kartu pažymėta diskriminacinė 1929 m. švietimo ministerijos politika. Šiame dalykyje apybraižoje įterpta viena paklaidė (kartojama ir kitų), būtent: „Prasidėjus mokslui 1930 m. rudenį gimnazijos direktorius pranešė, kad švietimo ministerija gimnazijoje neleidžia veikti ateitininkų kuopoms. Ateitininkų moksleivių kuopos uždarnos“ (91 p.). Šitaip rašant, nesilaikoma švietimo minist. potvarkio raidės. Juk gerai žinoma, kad potvarkiu buvo uždarytos 3 aukštesnės mokyklose veikusios organizacijos: ateitininkų, jaunaliuvių ir jaunimo. Uždarymo motyvai paliko švietimo ministerijos diskrecijoje. Kai kieno reikštą nuomonę, kad uždarymas pirmiausia taikytas jaunaliuvių kuopoms. Tad po 50 metų rašantiems atsiminimus nederėtų kartoti istorinės klaidos.

Labai savaimingi Antano Jono Kauno atsiminimai. Jie išplesti ir galima sakyti, mažą Zanavykijos švietimo istoriją. Po tokios romantiškos refleksijos autorius grybštelėja Zanavykijos istoriją nuo Napoleono laikų, pereina, kaip jis vadina, į „daraktorių gaidynę“, pakalba kiek apie karą ir pradedama nuo vokiečių okupacijos, mokytojų kursų ir pradžios mokyklų steigimo. Dėstymas tęsiamas iki pirmųjų nepriklausomybės metų. Antano Jono Kau-

(Nukelta į 2 psl.)

Zanavykija praeityje ir dabartyje

(Atkelta iš 1 psl.).

no, paties buvusio mokytojo nuovokiečių okupacijos, pasipasakojimai yra vertingas įnašas į Lietuvos mokyklų istoriją pirmajais nepriklausomybės metais.

Prie atsiminimų galima priskirti ir kan. J. Stankevičiaus ištrauką iš dienoraščio, rašyto 1964 m. Jo aprašytas apsilankymas tėviškėje (1955m.), kur kaunaukinkas pasijuto savų žmonių tariai nepažintas, daugelio pilietinių teisių neturįs ir net parijumi esąs, meta kiek šviesos į dvasiškų traktavimą dabartinėje komunistinėje indoktrinacijos paveiktoje visuomenėje.

Antra atsiminimų rūšis — jei taip galima pavadinti — buitinių atsiminimų. Tokiais laikytini prof. Pr. Jucaičio "Iš tėviškės, Sintaute ir Zanavykijos padangės"; Vinco Žemaičio "Zanavykai užnovečiai"; Juozo Liudžiaus "Šakiečio atsiminimai"; P. Orinitaitės "Žemės, sodų, šnekos".

Prof. Jucaitis biografiniame straipsnyje aprašinėja ir savo aplinkas būti. V. Žemaičio rašini galime tiesiog priskirti mūsų liaudies meno bei tautosakos srities. Skaitytojui gali itin patraukti smulkmeniškai aprašytas zanavykių audimo menas. Reikia stebėtis autoriaus to meno pažinimu ir jo išlaikymu per kelis dešimtmečius savo atmintyje. Matyt, jo domėtasi tuo audėjų menu jaunystės laikais ir iš arti stebėtos stakles operuojančios aušros. Išskirtinas Žemaičio rašiny zanavykių vestuvių ir jų papročių vaizdavimu. Tuo atžvilgiu jo straipsnis gali būti priskirtas ir tautotyros sričiai. Ypač vertingas įnašas į tą sritį apybraižos gale pridurta ilga vestuvių dainų pynė. P. Orinitaitės trumpa apybraižėlė skirta pavaizduoti zanavykių ūkininkų (daugiau pasiturinčių) idiliškam, atsiskyrėliškam gyvenimui, jų ūkininkavimo būdai, žemės derlingumui. Grybštelėje kūrė ir tarsi skirtumas (jau ir Jablonskio pastebėjus), susidaręs dėl jų uždar gyvenimo. J. Liudžiaus trumpu straipsniu teikia skaitytojui kelis zanavykių buities vaizdėlius — pasakojimus apie vaiduklius, keistuosius šakių kleboną Kalėdą, pamini kai kuriuos prietarus, pabaigoje užsimena marijavitų sekta. Perdėm originalius dr. Juozo Zubricko pasakojimai apie pasienio kontrabandą ir emigraciją su daugybe nuotykių.

I atsiminimų tarpą įdėta pora straipsnių, kurie galėtų būti laikomi geografiniais aprašais. Vienas jų Vladislavo Maleševskio "Išpūdišiai iš priešo šimtų metų, kelionė Nemunu" ir Vlado Bartuškos "Po zanavykių žemę pasidairius".

Straipsnis yra senas Nemuno pakrančių aprašas. Paminimos vietovės, kaip Zapyškis, Zemoji Panemunė, Seredžius, Gelgaudiškis, taipgi piešiamas Zanavykijos vaizdas, žiūrint iš malūnsparnio.

III.

Dalys trečioji ir ketvirtoji yra iškilųjų zanavykių vardynas. Trečioje dalyje surašyti kun. J. Duobos zanavykai kunigai. Prieš teikdamas sąrašą, jis trumpai pakalba apie Zanavykijos ekonomines ir socialines sąlygas, įgalinusias tėvus leisti vaikus į aukštusios mokslo, ir jų religingumą, palenkusį jaunimą į kunigystę. Toliau seka sąrašas kunigų su trumpomis jų biografijomis. Beveik visos biografijos imamos iš Lietuvos Enciklopedijos (LE). Tuo būdu gera šio didelio J. Kapočiaus leidinio dalis perkeliama į Zanavykijos monografiją ir sudaromas jos ilgas skyrius (46 psl.).

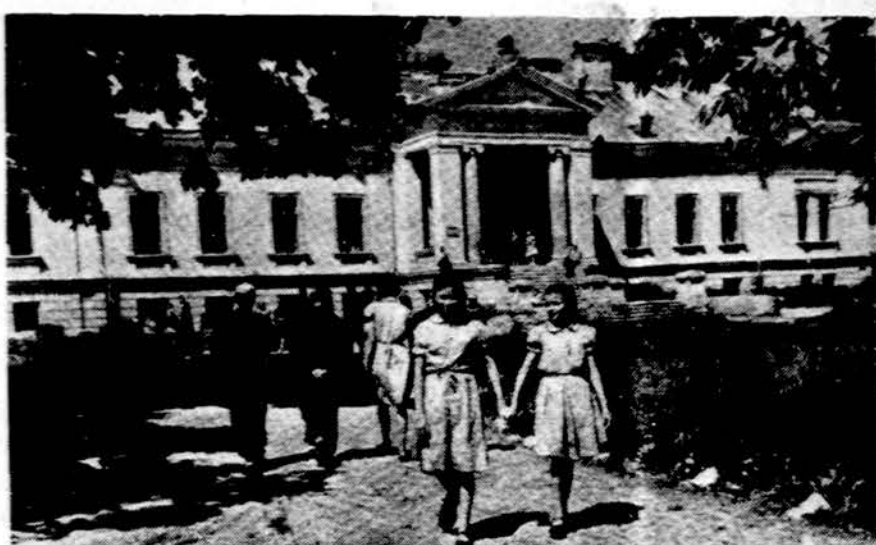
Panašiai pasielgė ir Juozas Tamulis su Alicija Rūgite, sudarę

vardyną žymiųjų zanavykių. Jų sąrašas kur kas didesnis (90 psl.) už kun. Duobos. Jis specifiškai, tariant, žymūnais rūšiuojami. Kiekviena jų rūšis skyriumi surašoma. Tuo būdu teikiamas sąrašas Lietuvos nepriklausomybės signatarų, diplomatų, profesorų, gydytojų, savanorių kūrėjų, knygnešių, mokytojų, muzikų, dailininkų, poetų ir rašytojų, visuomenininkų ir kitų profesijų.

Ne vienas skaitytojas, perskaitęs šiuos dviejų dalių nomenklaturą, gal priekaištaus leidėjams, kam jie sudėliojo į knygą tuos zanavykus, nurašytus iš LE. Priekaištas neturėtų gero pagrindo. Pirmiausia dėl to, kad knyga "Zanavykija" prirašyta pačių zanavykių ir jiems artimų

Zanavykai Sibire: P. Prancevičiaus kapas. Visos recenzijos iliustruojančios nuotraukos paimtos iš "Zanavykijos" II tomo.

Gelgaudiškio dvaro rūmai, kur buvo įsteigta vaikų prieglauda

kaimynų ir skirta būti paminklu jų kraštui ir žmonėms. O juk dažnuose paminkluose surašomi žmonės, kurių atminimui paminklai statomi. Ši knyga yra nedylantis paminklas Zanavykijai, ir jai todėl tinka turėti įamžintus jos sūnus ir dukras. Daugybė įterptų Zanavykių brėžė pabrėžia knygos paminklinį pobūdį.

Kažkodėl knygos gale pridurtas skyrelis "Ivairenybės". Jame aprašomi dalykai būtų gražiai tikę įterpti į du pirmuosius skyrius.

IV. Dviejų tomų Zanavykijos monografija yra populiari istorinių, etnografinių straipsnių rinkinys. Straipsniai liečia daugiausia nepriklausomos Lietuvos laikus. Tik kai kurie prasitęsia iki XIX a. antrosios pusės, jie rašyti senesnių autorių, dar atmenančių tuos laikus, ar iš tėvų pasakojimų žinančių. Monografija negali pretenduoti į mokslinius veikalus. Ji nėra tyrinėjimo, bet vaizdavimo veiklas. Ir vaizdavimui joje dalykai ir įvykiai, pasikliaujant atmintimi. Todėl ir vėliau atsiminimai. Kai "Zana-

Poeto Edmundo Steponaičio (labin mirusio) kapas šakių kapinėse

vykija" yra atsiminimų rinkinys apie nepriklausomybės laikus, tai ji gali būti laikoma iš gyvenimo jau besitraukiančios kartos palikimu savims ainiams. Ją skaitydami, jie prisimins savų tėvų gyventas laisvės dienas. Tad "Zanavykija" yra savos rūšies testamentinė knyga, ir kaip tokia — vienintelė mūsų išieškoje literatūroje. Čia ir glūdi jos išieškojimo vertė.

Stratforde šią vasarą 15 veikalų

Kanadiškas Stratfordo festivalis 28-tą sezoną neoficialiai pradės gegužės 6. Bet gegužės 13 spektaklių 13 skiriami moksleivijai, o kiti bus uždari (previews). Po birželio pirmosios savaitės dar kelių uždarytų vaidinimų, ir Festivalio ir Avon teatre oficialiai sezonas bus pradėtas birželio 9. Tik Third Stage teatras atsidarys visu mėnesiu vėliau — liepos 10 ir iki rugsėjo vidurio jame pamainom bus vaidinami du veikalai. Kaip ir pernai, sezonas tęsis lygiai penkis mėnesius — baigsis lapkričio 8. Daugiau kaip pusė milijono Kanados ir JAV teatro mėgėjų turės progą festivalio grožybėmis pasidžiaugti.

William'o Shakespeare'o veikalai užims žymią repertuaro dalį: Festivalio teatre — *Twelfth Night*, *Henry V*, *Titus Andronicus*, *Much Ado About Nothing*; Avon teatre — *King Lear*; Third Stage teatre — *Henry VI*. Pastebėtina, kad *King Lear*, kaip ir pernai, tik sezono gale, tik nepilnus du mėnesius. Matyt, Peter Ustinov tik tiek laiko turi.

Avon teatro scenoje matysime John Gay muzikinį veikalą *The Beggar's Opera*. Šiame pastatyme, šalia solistų, dalyvaus ir naujai įsteigtas 30-ties berniukų choras, dar niekur viešai nepasirodęs. Avon teatre įvyks dviejų veikalų pasaulinės premjeros: Ednos O'Brien dramos *Virginia*; Susan Cooper ir Hume Cronyn scenai pritaikinto veikalą iš Apalachių gyvenimo — *Foxfire*. Abi dramų repertuare liks po porą mėnesių.

Kiti veikalai: Carlo Goldoni

farsas *The Servant of Two Masters*, pagal Tom Cone versiją (Avon); D. L. Coburn'o komedija *The Gin Game* (Avon); John Guare komedija *Bosoms and Neglect* (Avon); Anton Cechovo *The Seagull* (Festivalio teatre); Eugene O'Neill *Long Day's Journey Into Night* (Avon); ir iš John Aubrey raštų Patrick Garland'o scenai paruoštas veikalas *Brief Lives*.

Šį sezoną Festivalio vyriausio režisierium ir meno vadovu lieka Robin Phillips. Jei jis vėl nebus kuo nors primasintas pasilikti, kaip prieš porą metų, atrodė, šis bus jo paskutinis sezonas. Nebemėnesių visų režisierių, muzikų, scenos apšvietėjų ir kitokių pareigūnų — su jais susitiksime matyt spektaklių išpilduose. Galima tik pasidžiaugti, kad 72 aktorių tarpą vėl ateina Maggie Smith, Brian Bedford, Pat Galloway, Peter Ustinov. Ir apgailėti, kad iš sarašo dingę Ingrida Blekytė, Frank Maraden, Marti Maraden, Tom Wood. Kiekvieną sezoną kelių puikių, pamėgtų aktorių pasigendami. Vieni grįžta už metų ir už kelių (kaip šiemet Maggie Smith ir Pat Galloway), kiti pasilieka jiems labiau patinkamuose teatruose.

Skaitytojams, kurie norėtų Stratfordo festivalį aplankyti, bet nežino, nuo kurio galo pradėti, turi gerą patarimą: parašykite, arba paskambinkite ir paprašykite brošiūros "Stratford 1980". Ten rasite visą informaciją (apie repertuarą, bilietų bei motelių kainas, bilietų užsa-

kymo formas, etc.). Adresas: Festival Theatre Box Office, P.O. Box 520, Stratford, Ontario, Canada N5A 6V2. Tel.: (519) 278-1600. Iš Toronto ir Detroito galima skambinti vietui, specialiomis linijom. Ir išpėju, kad išvykas į Stratfordą planuojant, ypač savaitgalines, su bilietų užsakymu nereikia dėti, nes bilietai išgaruoja kaip kamparas, sezonui dar neprasidėjus.

1980. III. 11. Alfonsas Nakas

ATSIŪSTA PAMINETI

• BENDRADARBIS, 1980 Nr. 26. Nek. Pr. Marijos seserų leidinys, skirtas vienuolių rėmėjams, talkininkams bei būsimiems. Vyr. redaktorė — ses. O. Mikailaitė. "Bendradarbis" išleista 2 kartus metuose. Redakcijos adresas: Immaculate Conception Convent, Putnam, Conn. 06260.

Skonigai sutvarkytas, grašiai iliustruotas, 28 psl. leidinys. Jame ryškiai atsispindi seselių putnamičių karitatyvinė, kultūrinė, visuomeninė ir pedagoginė veikla lietuviškosios išievojios baruose. Naujame numeryje informuojama apie naujas ir būtinąs stovybas Putname. Dr. Juozas Kraučius rašo apie jau praėjusį seselių atliktus darbus ir seselių nemažėjančią šiandieninę veiklą. Kun. Stasys Yla įdomiai išsivijuoja mintis apie "Nepeltingą šventumą". Seselės M. Paulė ir O. Mikailaitė mini Neringos dešimtmetį, kartu paliesdamos ir visą seselių nueitą kelią Amerikoje. Išpūdišius iš Šv. Rašto seminaro pasakoja Augustinas Tijūnėlis. Magdalena Galdickienė (1891-1979) spalvingai prisimenama kun. Stasio Ylos. Pabaigoje "duodama seselių darbus remiančių būrelių veiklos kronika.

Andriaus Kuprevičiaus lietuviškųjų fortepijono kūrinių plokštelė

• ANDRIUS KUPREVČIUS performs piano works of Lithuanian Composers. Recording and production by "Advent custom recording". Front cover photo by Steve Cagan. Plokštelės kaina — 7 dol. 50 centų. Ji gaunama ir "Drauge".

Lietuviškos fortepijoninės muzikos pradininku reikia laikyti dr. Vincą Kudirką, kuris, nors tebūdamos muzikoje mėgėjas, dar 19-tojo amžiaus gale parašė saloniinio stiliaus dalykėlių fortepijonui. Kiek vėliau Juozas Naujalis sukūrė jau žymiai kompoziciniai tobulėsių veikalukų šiam instrumentui. Šiaip lietuviai iki pat Pirmojo pasaulinio karo galio ribojosi beveik išimtinai vien vokaline muzika, skirta solistams ar chorams. Išimtis buvo tik M. K. Ciurlionis, kuris, aktyviau nedalyvaudamas tautinio atgimimo visuomeninėje veikloje, visą laiką koncentravosi vien į grynąjį meną ir 1900-9 metų laikotarpyje sukūrė gerą pluoštą profesinio lygio ir kūrybine prasme originalios muzikos.

Tokią ankstyvosios lietuviškos muzikinės kūrybos polarizaciją nesunku suprasti. Lietuvoje tada beveik nebuvo kiek tobuliau pasivysusių instrumentalistų. Nebuvo tada ir didesnio aktyviojo kompozitorių kurti jiems muzikos. O nuolatos besiplečiantis tautinis judėjimas vis godžiau reikalavo savų, lietuviškų dainų.

Atgavus nepriklausomybę, išvykę į Vakarų Europą pasitobulinti lietuviai kompozitoriai — Grudis, Šimkus, Banaitis, o kiek vėliau Bacevičius, Jakubėnas, Kavčinskis ir kiti — greitai supratė, kad mūsų muzikos vienapusiškumą. Grįždami tėvynėn, jie visi parsivežė nuosavų, naujesnių kryptų instrumentinių kūrinių. Deja, didesnio dėmesio tokiems savo kūriniams jie čia nesusirado. Laikinojoje sostinėje

ALGIS ŠIMKUS

muzikiniam gyvenimui oficiali toną davė publikos pamėgta ir valdžios subsidijuojama opera bei baletas. Jaunųjų kompozitorių pažangiais instrumentiniais veikalais, savo originalumu ne vienu atveju atkreipusiais net ir Europos didiesių kritikų dėmesį, čia mažai kas rūpinosi. Jie tapo nuikšti ir šalčūs arba višumą išvydo vien pačių autorių lėšomis atspausdinti. O daugumas pažangiųjų mūsų kompozitorių neturėdami ir vėl sugrįžti prie dainų, protarpiais dar oficialiai paraginami atsiliepti už stipendijas lietuviška opera ar baletu.

Užsimodamas iš kuklaus lietuviškosios fortepijoninės muzikos repertuaro sudaryti vien lietuviškų kūrinių ilgo grojimo plokštelę, pianistas Andrius Kuprevičius atsisotijo prieš keblų uždavinį. Jis jį išsprendė, pasirinkdamas net dešimties įvairių kryptų kompozitorių kūrinių ir juos surikiuodamas chronologine tvarka, pradedant M. K. Ciurlioniu ir baigiant jau tremtyje išsivysčiusiais D. Lapinsku bei J. Svedu.

M. K. Ciurlionis yra palikęs daugiau kaip šimtą įvairiausių fortepijoninių užrašų. Deja, pradėjęs vis daugiau dėmesio skirti tapybai, jis daugelio jų niekada galutinai neužbaigė. Taip jie ir išliko vien pieštuku užrašyti šikais. Gerai prisimenu 1924 — 25 m. kompozitoriaus Stasio Šimkaus pastabas, redaguojant pirmąją pomirtinę Ciurlionio kūrinių laidą. Jis visą laiką dejavo, kaip jam esą sunku Ciurlionio užrašuose surasti ką nors pilniau išbaigto. Gerbdamas jo genijų, jis nenorėjo jo darbus papildyti savo kūryba, todėl redaguojamuose sąsiuvinuose talpino pa-

lygtinti vien nedidelį dalykų skaičių.

1957 m. Valstybinės grožinės literatūros leidyklos jau Sovietijoje išleista M. K. Ciurlionio fortepijoninės kūrybos rinkinyje įdėta net 90 įvairių jo kūrinių. Tačiau ir šio leidinio redaktorė, kompozitoriaus sesuo muzikologė Jadvyga Ciurlionytė, pripažįsta, kad "M. K. Ciurlionio kūrinių fortepijonui... išliko tik pirmoji jų redakcija. Juose retai pažymėti tempai, dinamika. Trūksta taip pat frazavimo ir kitų interpretacijos ženklų. Daugelio išliko tik nebaigti eskizai".

Redaktorė taip pat pažymi, kad dar Ciurlionio kūrinių, po daugiau kaip 40 metų, ji pati iš atminties "atkūrė" ir "atbaigė". Panašiai ir su pedantiškai tvarkinga šiu kūrinių numeracija, opusais bei jų pavadinimais. Redaktorė prisipažįsta, kad "daugumas paskutiniojo laikotarpio kūrinių autorius palikta be pavadinimo... tai redaktorė juos pavadino 'preliudais', o kur suabejota 'pjesėmis'". Tai štai kodėl Ciurlionis mums dabar atrodo buvęs vien preliudus pasiūvęs rašyti.

Kuprevičius pradeda trimis Ciurlionio preliudais. Pirmasis, Opus 16, Nr. 1 sukurtas 1904 m. Varšuvoje ir atspausdintas iš likusio nepilno juodraščio, kuriame tebuvę vien septyniolika takų. Likusioji dalis redaktorės užrašyta iš prisiminimų. Kitų du, leidinyje pavadinti Pjesėmis Opus 20, Nr. 2 ir 3, spėjama Ciurlionio parašyti 1905 m., studijuojant Leipzige, nors paskutinytis savo faktūra ir stiliumi yra daug artimesnis žymiai vėlesniems jo kūriniams.

Toliau seka J. Tallat-Kelpšos švelnių nuotaikų Impromptu. Tai kuklus tradicinio 19-ojo amžiaus romantikų stiliaus dalykėlis, matyt, parašytas dar konservatorijoje. Stasio Šimkaus Scherzo, taip pat iš Petrapilio konser-

vatorijos studijų laikų. Tai gyvos nuotaikos klasiškos formos gabalas dainos "Lakštute, paukštute, kur šianakt nakvojai" tema, buvęs numatytas trečiaja dailimi niekada nebaigtos fortepijono sonatos. Dviejose K. V. Banaičio ištraukose iš Leipzige studijuojant 1926 m. parašytų "Sutemų giesmių ir vizijų" dar stipriai jaučiamos mokyklinės impresionistų įtakos, nors jau aiškiai prasikiša ir vėliau šio kompozitoriaus išsivystyto savito lietuviško stiliaus pradmenys.

Vlado Jakubėno du iš Lietuvoje nespėto baigti baletu "Vai, tu juosta" fortepijonui paties kompozitoriaus pritaikyti šokiai yra vieni brandžiausių ir originaliausių dalykų šioje plokštelėje. Šio neseniai mirusio kompozitoriaus instrumentinė muzika yra pati stipriausia ir vertingiausia visoje jo kūryboje. Kaip vėliau Jakubėno bičiulių yra pastebėjęs, jo "kalvinistiška" romantika instrumentinėje muzikoje yra lengviausiai pagauinama ir joje išsklaidytai išskyla jo meistriska kompozicinė technika, natūrali muzikinė slinktis ir gilus lietuviš-

kumas. Juozo Gruodžio negausių fortepijoninių kūrinių tarpą Rytiškas šokis ir Katerinka yra šiam ekspresyviu ir įdomiam kompozitoriui tipingi dalykai.

Disonansą išsimeilėjęs Julius Gaidelis keturių dalių "Mažoji suita" charakteringa savo skausmingomis nuotaikomis. Kaip A. Kučiūnas taikliai nurodo, Gaidelio muzikoje vyrauja melancholija. Pas jį nesulauksi saulės po slegiančio lietaus. Disonansiniai varpai pas jį skelbia ne būsimą džiaugsmą, bet ateinančią nelaimę. Įprastai linksma Verpėjos dainą pas Gaidelį skamba irgi kažkaip skausmingai. Net ir greito tempo Malūnininko šokyje jaučiamas liūdesio atspalvis.

Kraštutiniu modernistu save laikiusio Bacevičiaus du preliudai, Op. 40, Nr. 4 ir 6, parodo iš mažai žinomą mūsų pianistų-kompozitorių nelauktoje šviesoje. Tai geros kompozicinės technikos, kontrastingų nuotaikų ir visiška konservatyvaus stiliaus dalykai. Mūsų veržliam Dariui Lapinskui atstovauja vien mažas, dar studijuojant parašytas ir jo vėlesnei kūrybai nelabai charak-

teringas veikalukas, pavadintas "Pantomime". Baigiamą "Clevelande kuriančio kompozitoriaus Jono Svedo modernių atspalvių Muzikinių šikių.

Plokštelėje išpūdingiausiai pasivysę yra gvyjeji, energijos pilni dalykai. Ciurlionis skamba išraiškiai, elegantiškai ir entuziastingai. Paskutinytis preliudais "Op. 26, Nr. 3, ne veltui yra buvęs vienu paties kompozitoriaus mėgiamausių savo kūrinių, kurį jis dažnai skambins draugu tarpe. Panašiai stilingi ir įtikinančiai skamba ir Chicago International Society of Contemporary Music premija apdovanotas "Jakubėno "Vėlinuko šokis", Bacevičiaus preliudai ir Svedo muzikiniai škičas.

Koncertuose Kuprevičius yra pasižymėjęs savo jautriu lyryzmu ir išpūdingu miglotu impresionistinių kūrinių afektu. Tai ryškiausi jo interpretacijos bruožai. Šioje plokštelėje tačiau impresionistinės Banaičio "Sutemų ir vizijų giesmių" ištraukos skamba kažkaip sausokai. Lopsinėje nejauciama sutemų, o šėšeliuose nesigirdi vizijų žaismo. Panašiai ir Gruodžio, Gaidelio bei Lapinsko lyrynių nuotaikų kūrinių vietomis skamba, nors techniniai tobulai ir gracingai, kiek monotoniškai, lyg nepilnai išjieskotai, be Kuprevičiui įprastos, klausytoją pavergiančios charakteristikos. Tai tačiau vien periferinės pastabos.

Aplamai paėmus, Andriaus Kuprevičiaus lietuviškosios muzikos plokštelė yra šviesus pragiedrylis mūsų kultūrinėje padangėje. Tai viena pirmųjų sekmingų pastangų išievojioje paskleisti lietuvių kompozitorių darbų profesionaliajai išbaigto lygio atlikime. Šios plokštelės vieta kiekvieno muziką mylinčio tautiečio rinkinyje. Ji taip pat bus vertinga dovana bet kuriam svetimtaučui, besidominčiam lietuviška muzika.

Plokštelės aplanką puošia meniška pianisto nuotrauka, o antroje pusėje telpa muziko Aleksandro Kučiūno anglų kalba parašytos atliekamų kūrinių ir jų kompozitorių charakteristikos.

Pankštelis grįžta...

Nuotr. V. Maželis

Kelios pastabos prie J. Balio straipsnio

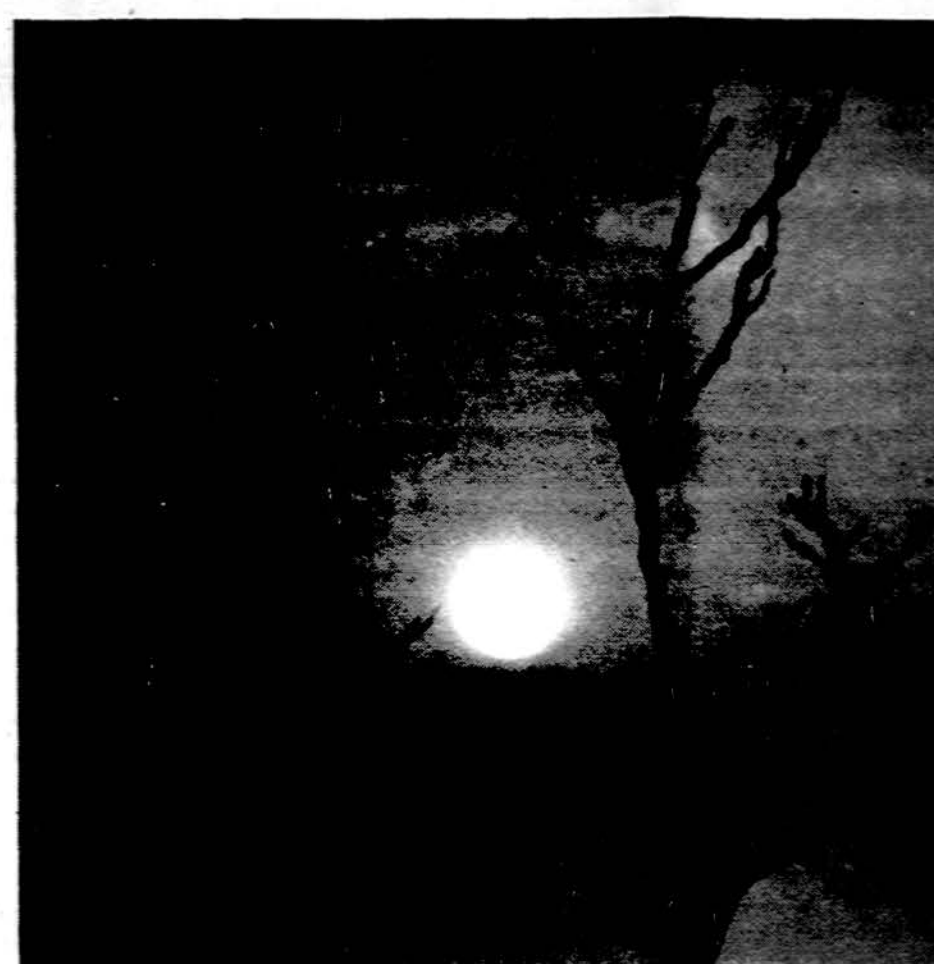
VINCAS MACIUNAS

Pernai "Drauge" (1979.X.27, nr. 250) buvo išspausdinti P. Skardžius atsiminimai apie Krėvę, į kuriuos įtrauktas straipsnis taip pat "Drauge" (1979.XII.15, nr.290) atsiminimai J. Balys. Kadangi abiejose straipsniuose rašoma apie senus, dabartinių "Draugo" skaitytojų daugumą mažai ar net ir visai nežinomus dalykus, norėčiau ir aš pridėti kelias pastabas, kad ir kiek suveluotai dėl įvairių kitų mano darbu. J. Balys nurodo, kad jis nebebuvo perrinktas Humanitarinių mokslų fakulteto asistentu, nes nepasirodė "nuolankiai patikauti sąlygoms" [t.y., dekanui Krėvei], tai išėjo nemažas konfliktas. Laiškantis dėsnio "audiatu et altera pars", pacituosime ištrauką iš Krėvės anų laikų straipsnio, nes jis pats nebegali atsakyti. Tegul patys skaitytojai apsisprendžia, katra versija jiems patikimesnė. Rašė Krėvė "Mūsų tautosakoje" (X, p. 217-218), kad Balys buvęs jo ir prof. M. Biržiška pastangomis paskirtas asistentu (beje, tai buvo 1934 m.). "Vėliau p. Balys buvo pateikęs Humanitarinių mokslų fakulteto tarybai habilitacinį darbą, bet tarybos nyrinktoji tam darbiui įvertinti komisija (prof. M. Biržiška, deontai Pr. Skardžius ir A. Salys) nepripažino jo mokslininko rimtu ir pasiūlė atmeti; p. Balys į tokį komisijos sprendimą reagavo laišku, kuriame įžeidė komisijos narius ir dekaną. Ten jis apkaltino komisiją pavydu, nemoksliskumu ir vergiškumu. Fakultetas, atsižvelgdamas į p. Balio jauną amžių ir karštą temperamentą, neregavo į tokį jo elgesį ir pasitenkino tuo, kad jis atsispręsk komisijos narius ir dekaną". Bet ir po to Balys nesiliovęs kalbėti ir veikti prieš fakultetą, tad ir nebebuvo perrinktas kitiems metams.

Dėl to neperrinkimo Balys dabar taip rašo: "Nežinau, ar Krėvės įpraitas, ar savo paties iniciatyva, lenkas prof. Šilkarskis asmeniškai agitavo kiekvieną fakulteto narį, kad už Balį nebalsuotų". Visų pirma, jei pats prisipažinti, kad nežinau, neradėtu sugestijuojančia užuomina rašyti apie kitą žmogų ką nors peidiavimo, nes tai tebus nugirstos paškalos pakartojimas. Antra, per me-

tus laiko fakulteto taryba galėjo gerai pažinti naująjį asistentą Balį, susidaryti apie jį savo nuomonę ir jai (pvz. tokiems profesoriams kaip M. Biržiška, I. Jonynas, V. Mykolaitis, A. Salys ir kt.) negalėjo būti lemiamu vienokia ar kitokia prof. Šilkarskio pažiūra, net jei jis ir tikrai taip kiekvieną būtų agitavęs prieš Balį. Ir dar, Balys kažkodėl rado reikala pabrėžti, kad prof. Šilkarskis lenkas, lyg tuo norėdamas jį sumiekninti. Mažumų teisės Lietuvoje nebuvo įstatymų ribojamos, tad ir universiteto profesūroje šalia lietuvių buvo ir žydų, ir rusų, ir lenkų ir kt. Antai garsusis Kauno advokatas S. Bieliaskinas, žydas, labai įdomiai dėstė civilinės teisės kursą, kurį ir aš pats esu klausęs. Universitetas tikrai galėjo didžiulius gilaus mokslo istoriką L. Karsaviną, rusų, per trumpą laiką puikiai išmokusių lietuviškai ir davusių mūsų mokslui monumentalų veikalą — lietuviškai parašytą penkių tomų Europos kultūros istoriją. Tą patį galime pasakyti apie Lietuvos lenką M. Roemerį, dar prieš pirmąjį karą parašiusį reikšmingą studiją apie lietuvių tautinį atgimimą, o nepriklausomaisiais laikais kelerius metus buvęs vyriausiojo tribunolo teisėju, du kartus universiteto rektorium ir 1928 m. prezidento Smetonos pasikviestas valstybės tarybon. Taip pat ir V. Šilkarskis, gimęs Pabiržės valsčiuje, keliolika metų sėkmingai profesoriavo mūsų universitete ir pasireiškė gausiais mokslo darbais, jų tarpe plačiu įvadu ir išsamiais komentarais, p. A. Smetonos iš graikų kalbos išversto ir 1935 m. švietimo ministerijos išleisto Platono veikalas "Sokrato gynybinis teismas".

Užkabina Balys ir kitus profesorius: "Krėvės ryškūs garbintojai buvo B. Sruga ir P. Skardžius, kurie tuo būdu greit darė akademinę karjerą". Nuširdi draugystė — tai dar nėra koks pataikūniškas garbinimas. Itin artimai buvo susidurę gavę Krėvę ir Srugą. Kauniečiams per ilgus metus tiesiog buvo įstrigę akis akis nepersikirama pora — milijonai žmonių ir žemaičio Krėvės, be žingsniuojančių Laisvės alėja kasdieninio kavos puoduko išgerti. Ir Amerikoje Krėvė ne kartą su ilgais

Nuotrauka Vytauto Maželio

prisimindavo savo ilgametį bičiulį. "Skaudu, — rašė 1948.VII.18 d. V. Srugienei, — kad neteks jau pasimatyti su Balfu [Sruga], nei su Baltrušaičiu, kuriuos aš tikrai vėlinamas ir gerbiama. Buvęs Krėvės studentas Wisconsin universiteto profesorius A.E. Sennas, žinomojo kalbininko sūnus, laiko Krėvę tikrai nepamirštama asmenybe Pensilvanijos universiteto profesūroje — "as a student of his in that period, I consider him to have been one of the truly memorable personalities on the faculty of that institution" ("Journal of Baltic Studies", 1976, No. 3, p. 255).

Nors tautosakos tyrinėjimas ir nebuvo Krėvės mokslinė specialybė, jis ja domėjosi ir dar pačioje jaunystėje buvo pradėjęs užrašinėti dainas. Ilgainiui paskelbė nemažą įvairios tautosakos rinkinį. Labiausiai jį traukė literatūrinis aspektas. XIX amžiaus pradžioje mūsų spardiai bėkylančiame kultūros gyvenime ryškiai išliko mintis įieškoti versmų naujai lietuvių literatūrai, muzikai ir menui tautosakoje, dainų melodijose ir tautodailėje. S. Čiurlionienė tvirtino, kad dainose "reikėtų įieškoti patarimo ir pamokslų [pamokymo], kokiais takais turi žengti naujoji poezija" ("Lietuvoje", 1910, p. 33), o Krėvė rašė, kad "ne vienas Džukijaus padavimas gali būti įkvėpta dailininko plunksna persikeisti į įstabiausiąjį paveikslą" ("Vilniaus žinios", 1907, nr. 107).

Pagrindinis dėstomasis universite-

te Krėvės dalykas buvo lenkų literatūra. Kaip geras lenkų ir rusų literatūrų žinovas, Krėvė tuos dalykus patraukliai dėstė ir Pensilvanijos universitete, studentų labai vertinamas ir gerbiama. Buvęs Krėvės studentas Wisconsin universiteto profesorius A.E. Sennas, žinomojo kalbininko sūnus, laiko Krėvę tikrai nepamirštama asmenybe Pensilvanijos universiteto profesūroje — "as a student of his in that period, I consider him to have been one of the truly memorable personalities on the faculty of that institution" ("Journal of Baltic Studies", 1976, No. 3, p. 255).

Nors tautosakos tyrinėjimas ir nebuvo Krėvės mokslinė specialybė, jis ja domėjosi ir dar pačioje jaunystėje buvo pradėjęs užrašinėti dainas. Ilgainiui paskelbė nemažą įvairios tautosakos rinkinį. Labiausiai jį traukė literatūrinis aspektas. XIX amžiaus pradžioje mūsų spardiai bėkylančiame kultūros gyvenime ryškiai išliko mintis įieškoti versmų naujai lietuvių literatūrai, muzikai ir menui tautosakoje, dainų melodijose ir tautodailėje. S. Čiurlionienė tvirtino, kad dainose "reikėtų įieškoti patarimo ir pamokslų [pamokymo], kokiais takais turi žengti naujoji poezija" ("Lietuvoje", 1910, p. 33), o Krėvė rašė, kad "ne vienas Džukijaus padavimas gali būti įkvėpta dailininko plunksna persikeisti į įstabiausiąjį paveikslą" ("Vilniaus žinios", 1907, nr. 107).

Danguolė Sadūnaitė

Siltas pavasario lietus
iškviečia,
išvilioja žolę iš žemės

ir jau be jos negalime
gyventi!
(be šios minkštos, žalios
putos)
Ji kaip duona mums,
kaip druska

SEAL BEACH

dar anksti;
išblyškęs saulės veidas
prisiglaudęs prie išblykusios
žemės;
tik raudonumas obuolyje,
aštrus, kaip prisipažinimas meilėje

Kalbėsiu apie Tave,
kaip apie upę — šiandien;
vasara — kalnuose.

Ji atneša man judesį,
gyvumą, šokį, šviesą.
Dainą, pokalbį su diena,
su smėliu, su akmenimis...

Karštyje — vėsg

DARŽO LAISTYMAS

skaitau eilėraštį,
apie gyvatę susirašiusią
žolėje;
jos uodega rožių lysvėje
tyliai ji geria vandenį
tyliai nuryja vandenį.

Amžinas samarietis

J. Savasis

Patekau į ligoninę pirmą kartą. Ne dėl to, kad būčiau rimtas ligonis. Tik mano gydytojas privertė. Sako reikia padaryti tyrimus, gal kur organizme įsiveisė "vėžiukas". Ko tik pradžia, galima dar išgydyti, o kai jau išaugs ir rimta vėž, tada...

Nejauku, kada tave ligoninėje kankina visokiais aparatais, siurbia kraują ir kitus organizmo skysčius, ir vis ieško to vėžio. Tokioje būklėje galima rimtai susirgti. Po rytinio tyrimo, paskui, pagal įsakymą, gulinėju, pavaikšioju. Yra laiko knygą paskaityti, šiaip pamąstyti apie visokias žmogaus problemas.

Ligoninė ir ligonius aptarnauja seserys vienuolės. Visuomet greitais, linksmomis, paslaugios. Vieną naktį, negalėdamas užmigti, ėmiau galvoti, iš kur joms tas pasigimstimas. Gal už pinigų, kuriuos ima gana stambius ligonius? Bet tie pinigai joms netenka. Reikia ir ligoninę išlaikyti, ir gydytojams algas mokėti. Apsistojau prie minties, kad jos tai daro iš meilės artimui, kaip mokė Kristus palyginti apie gailestingąjį samarietį.

Taip man begalvojanč, staiga pamaniau šalia savo lovos sėdintį žmogų. Menkoje, virš durų mėlynos lempelės šviesoje pastebėjau, kad tai ne ligonis, o kažkoks nepažįstamas rytietis. Jo galvos gaubtuvas, drabužiai, barzda rodė, kad tai yra arbas — palestinietis arba žydas. Nustebėjęs ir išsigandęs vos

galėjau ištarti:

— Kas esi ir ko iš manęs nori? Ar tik nebūsi amžinas žydas?

— Taip aš esu amžinas, tačiau ne žydas, kurį Nazareto rabbi už jo beširdiskumą pasmerkė būti amžinai keliaujančiu ir niekur nerandančiu poilsio. Aš amžinas samarietis apie kurį tu dabar galvoji.

Dar labiau nusigandau, nes supratau, kad čia baidyklė, apsimetusį samariečių, ir dar amžinu.

— Iš kur tu čia atsiradai ir kodėl amžinai klajoji?

— Tasai Nazareto rabbi, kuris buvo Mesijas ir mokė žmones gailestingumo, paėmė mane artimo meilės pavyzdžiu po to, kai aš pasigailėjau savo priešo žydo, jį radęs pakeliui į Jerichą apipilėstą ir sužeistą. Aš jį išgelbėjau, kitaip būtų miręs. Evangelistas Lukas, aprašęs Mokytojo papasakojimą, pavadino tai palyginimu. Bet tai buvo tikras faktas. O kadangi artimo meilę yra didžiausias įsakymas, aš likau amžinas pavyzdys, nemirtingas iki paskutinio teismo, kada už artimo meilės darbus vieniems bus atlyginta, o kiti susilauks bausmės. Argi jūs, šio laiko žmonės, nepastebite, kad aš esu amžinas? Visų amžių dailininkui priešiškai mano paveikslą, kur pavaizduota, kaip aš pasilenkęs prie to nelaimingojo žydo, tvarkau jo žaizdas. Tokie paveikslai kabo ligonių salėse ir krikščionių salonuose. Įsi-

kūrė mano vardo vienuolijos, ligoninės. O ir šių dienų toji garsioji Kalkutos Teresė argi nėra mano įkvėpta? Taip aš vykdau rabbi iš Nazareto man pavestą misiją, kuri žmonijos gyvenime visuomet yra aktuali kaip evangelija, tai ir aš esu krikščionių mokslo pagrindas.

Tačiau nemanyk, kad aš esu jau toks kilnus geraširdis, kaip mane pavaizdavo Mesijas. Jis ne viską papasakojo, kas dėjosis vėliau. Tiesa, aš pasigailėjau to nelaimingo, sužeisto, likusio be pagalbos žydo, bet tuo pat metu pajutau pyktį, pagiežą tiems, kurie pirmą mane praėjo keliu, prie kurio gulėjo nelaimingas. Praėjo levitas ir kunigas. Norėjau juos gerokai pamokyti už tokį jų pasielgimą prieš įstatymą. Norėjau juodu sumušti taip, kad būtų panašūs į tą pakeliui pamestą nelaimingąjį. Kokia puiki buvo proga atsilyginti samariečių už visą pa nieką, kurią žydai jautė mums, samariečiams!

Tad palikęs sužeistąjį užėjoje, išskubėjau paskui anodu į Jerichą. Palandžiojęs nusunkiai radau abu, nes Jerichas yra Jeruzalės šventyklos tarnų miestas ir, gerai pajieškojus, galima rasti ko nori. Pirmiausia išplūdau levitą — kaip jis galėjo taip abejingai praieiti pro sužeistą savo tautietį. Vargšelis ėmė drebėti, teisintis, maldauti pasigailėti, nes iš mano akių ir sugniaužtų kumščiu matė, kad su manim ne juokai. Gali būti skaudi bausmės ir atsiskaitymo valanda. Sakėsi esąs jaunas, jam darosi bloga, kai pamato žaizdas, kraują. Kas kita, jei būtų reikėję gelbėti gyvybę, pavyzdžiui skėstanciojo. Bet čia jau atrodė lavonas, nes veidas buvo aptūptas musių. O turėti kontaktą su lavonu yra begalinis susitepimas, kurį nusišalinti ne taip jau paprasta. Be to, jis jautėsi, kad paskui jį eina kitas, ir tas tikriausiai sustos prie sužeistojo ir juo pasirūpins...

Supratau, kad čia turiu reikalą su ciniku, baliu, tinginiu. Jam rūpėjo greičiau praeiti pro nelaimingąjį. Jis galėjosi ne sužeistojo, o tik savęs. Jautėsi tad pakankamai pasiteisinęs. O aš, nusisiplovęs ant trūkios menkystos, palikau jį ir toliau įieškoti savo veiksmams suktu pasteteisinimo.

Kitaip buvo su kunigu. Jis tuoju pasirodė pilnas savimi pasitiekijimo. Turėjau matyti ir suprasti, kad jis, žydas, dargi Jeruzalės šventyklos tarnas, nėra reikalingas samarietio pamokslų ir pamokų. Tačiau matydamas, kad aš čia pat galiu įvykdyti ir teismą, ir bausmę, paaiškino man — bjauriam samariečiui — savo dvasios būklę: jis keliavo susikaupęs, paskendęs maldoje. Nenorėjęs jos pertraukti. Pats pasidavęs Dievo valiai, net pavydėjęs tam, kuris ten pakėlė miršta pagal Dievo valią. O savo malda net palydėjęs jo sielą pakeliui į Abraomo prieglobstį...

Kaip jūs visa tai vertintumėte? Kas čia: isterija, mistinė haluciacija? Kiti gal tai pavadins begėdiškumu, nuodėme? O gal jo pasielgimas buvo savotiškas artimo meilės supratimas? Gana to, kad abu — aš samarietis, jis žydas — abu jautėme, nors labai skirtingą, tam nelaimingajam užuojautą. Bet mane tasai Nazareto rabbi pavadino „gailestinguoju samariečiu“ ir nė žodžio nepasakė apie tą žydų kunigą. Gal ir jo pasigailėjo, iš savo gerumo paslėpė jį nuo amžino pasmerkimo. Bet, jei aš būčiau atkeršijęs tam beširdžiui kunigui, kažin ar būčiau likęs būsimom kartom „gailestinguoju samariečiu“? Todėl atleidaui jam ir palikau jį savo iliuzijose ir savotiškame supratime, kas yra artimas ir kaip reikia jį mylėti. Susitaikymui užėjome į karčiamą ir išgėrėme po stiklą gaivaus vyno į ano užėjoje paliktą sveikatą.

Baigiau. Dabar žinote viską, kaip buvo iš tikrųjų, o ne kaip mane nupiešė apokrifai, arba nevisiškai atpasakojo Lukas evangelistas.

Klausiau su dėmesiu samariečio istorijos. Kai jis baigė, išdrįsau paklausti: — O kaip su tuo sužeistu žydu? Ar jis pa sveiko?

— Čia irgi linksma žinia. Kai po kelių dienų grįžau į užėją, mano išgelbėto žydo neradau nė kvapo. Jis, greitai pasveikęs, išėjo savo keliais. O užėjoje savininkas — čia irgi stebuklas — nenorėjo imti pinigų, kiek buvo išleidęs daugiau, negu aš buvau jam palikęs avanso. Džiaugiamis, kad mano gailestingas darbas, palietė ir jį. Tačiau mano džiaugsmas nebuvo visuotinis. Norėjau būtinai surasti tuos plėšikus, kurie ne tik apipilė, bet ir sužeidė mano išgelbėtą žydą. Landžiojau po visokias karčiamas, lindyne, bet iki šiol jų neradau. Pastebėjau, kad panašūs plėšikai šiandien yra net dar didesni aklieškos. Jie ne tik apipilė, sužeidžia, bet ir žudo savo aukas. Man tokie nerūpi, nes valstybių įstatymai ir policija su jais bando susidoroti. Man reikia rasti tuos, kurie apipilė, sužeidė aną žydą. Jei žinote, kur juos rasti, pasakykite man. Aš nesu policininkas ir neatiduosiu jų į teisingumo rankas. Susidorosiu su jais pats. Bet gal dėl to ir nerandau, kad nesuiskompromituotų rabbi iš Nazareto akyse. Tuomet jau nebūčiau „gailestingasis samarietis“. Gal?...

Man begalvojanč apie tai, ką išgirdau, nepastebėjau, kada mano pokalbininkas išnyko. Jis nujos tęsti savo misijos: skelbti kas yra artimas ir kaip reikia jį konkretiai mylėti.

Žinau, kad jei kam papasakosiu šį mano susitikimą su amžinu samariečiu, palaikys mane trenktu ir patalpins į tokiems skirtą ligoninę. Tad vėliau tylėti...

(Nukelta į 4 pusl.)